

ככה לא בונים חומה!

ניהול ראוי של מחלוקת – בית הלל ובית שמאי כמקרה מבחן.

המושג 'מחלוקת' ארוג לתוך עולם המחשבה היהודי באמצעות המפגש בין בית שמאי ובית הלל.

כיצד מתווה הקשר בין שתי האסכולות את תפיסת המחלוקת בתרבות היהודית?
 להלן דף מקורות לשימושכם הטוב, בסוף כל מקור נקודה למחשבה – זכרו כי זוהי אפשרות אחת בלבד לגשת למקור זה:

1. כיצד מכריעים מחלוקות?

אמר רבי אבא אמר שמואל: שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלהים חיים הן, והלכה כבית הלל. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן - מפני שנחון ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי. ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן. (תלמוד בבלי מסכת עירובין דף יג עמוד ב)

• נקודה למחשבה:

מהי לדעתכם התשתית הרעיונית שיוצר מקור זה בנוגע ללגיטימיות של מחלוקת ובנוגע לאופן בו פותרים מחלוקות?

2. חרב בבית המדרש – תלמוד ירושלמי:

מתני' אילו מהלכות שאמרו בעלית חנניה בן חזקיה בן גרון כשעלו לבקרו כו'. אותו היום היה קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל... תנא רבי יהושע אונייא תלמידי בית שמאי עמדו להן מלמטה והיו הורגין בתלמידי בית הלל תני ששה מהן עלו והשאר עמדו עליהן בחרבות וברמחים (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק א דף ג טור ג/ה"ג)

• נקודה למחשבה:

"יום שנעשה בו העגל' מציין את נפילת העם היוצא ממצרים לעבודה זרה, מיד לאחר קבלת התורה. מדוע לדעתכם בחר המדרש בעולם מושגי זה דווקא לתיאור האלימות בבית המדרש?

3. חרב בבית המדרש – תלמוד בבלי:

ואידך הוצר לגת, שמאי אומר: הוכשר, הלל אומר: לא הוכשר. אמר לו הלל לשמאי: מפני מה בוצרין בטהרה, ואין מוסקין בטהרה? (רש"י: מפני מה בוצרין בטהרה - מפני מה אתה מצריך לבצור בכלים טהורים, דקאמרת הוכשר, ואין אתה מצריך למסוק זיתים בכלים טהורים?) - אמר לו: אם תקניטני - גוזרני טומאה אף על המסיקה. נעצו חרב בבית המדרש, אמרו: הנכנס יכנס והיוצא אל יצא. (רש"י: לבית המדרש)

יום הזיכרון לרצח רוח"מ יצחק רבין תשע"ח

ואותו היום היה הלל כפוף ויושב לפני שמאי כאחד מן התלמידים, והיה קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל. (רש"י: לפי שהלל נשיא וענותן) (תלמוד בבלי מסכת שבת דף יז עמוד א)

נקודה למחשבה:

בשונה מן התלמוד הירושלמי גרסת הבבלי איננה מתייחסת לאלומות פיזית. מדוע אם כך היה יום זה "קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל"?

4. חרב בבית המדרש – הרב משה פיינשטיין¹:

הא דנעצו חרב בבי המדרש...
 הנה נראה פשוט דלצורך גדול כדי שיתבררו ההלכות, מותר להכניס חרב לבית המדרש. אך תמוה מה היו יכולין לעשות בהחרב, וכי איכא (יש) חיוב מיתה על מי שאינו רוצה לומר דעתו באיזה הוראה? ... ולכן דברי הירושלמי צריך עיון גדול. ולשון גמרא דידן (בבלי) צריך לפרש שהנעיצת חרב היה רק להודיע חומר הדבר לברר הלכה... ועל ידי זה נתעוררו כל החכמים שהיו שם, לעלות ולהישאר שם, עד שיעיינו כולן, ולהחליט כל אחד לפי דעתו וחכמתו. (שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן כ)

נקודה למחשבה:

הרב פיינשטיין מבקש להסביר את הבדלי הגרסאות בין התלמודים בכל הנוגע ליישוב המחלוקת בין בית שמאי ובית הלל. מה ניתן ללמוד מדבריו לגבי האופן הראוי ליישוב מחלוקות?

5. בית שמאי ובית הלל: סוף דבר.

אף על פי שאלו אוסרין ואלו מתירין אלו פוסלין ואלו מכשירין לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל ולא בית הלל מבית שמאי כל הטהרות והטומאות שהיו אלו מטהרין ואלו מטמאין לא נמנעו עושין טהרות אלו על גבי אלו: משנה מסכת יבמות פרק א משנה ד

נקודה למחשבה:

למרות המחלוקת בין שתי הקהילות, הם לא נמנעו מלהינשא האחד עם השני. אילו תכונות, של ציבור ושל יחידים, צריכות להתקיים לשם כך?

¹ הרב משה פיינשטיין, 1895 – 1986, מגדולי הפוסקים של יהדות ארה"ב, ראש מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל בארה"ב ובעל שו"ת (שאלות ותשובות) 'אגרות משה'.